

KADINLAR ŐEHRI

CHRISTINE DE PIZAN

ÇEVİREN
PELİN MERT ÇETİN

CHRISTINE DE PIZAN

İtalyan kadın yazar 1363-1430. Avrupa'nın ilk meslekten kadın yazarı ve entelektüellerinden biri olarak kabul edilir. Babası Thomas de Pizan'ın Fransa Kralı V. Charles'ın sarayında astrolog ve hekim olarak görev alması nedeniyle küçük yaşta Paris'e taşındı. Saray çevresinde büyüdü ve babasının nüfuzu ve teşviki sayesinde saray kütüphanesinde erişme fırsatı buldu ve kendi dönemi için yetkin bir eğitim aldı. 15 yaşında Étienne du Castel'le evlendi. 1390'larda kısa aralıklarla hem kocasının hem de babasını kaybetti. Üç çocuğunun, annesinin ve yeğeninin geçimini sağlamak zorunda kalınca geçimini yazarlık yaparak sağlamaya başladı. Başlangıçta aşk şiirleri yazdı ama kısa sürede siyaset, ahlak ve tarih gibi alanlara da yöneldi. Ortaçağ edebiyatında kadınları karalamaya çalışan yaygın anlayışa var gücüyle karşı çıktı. Yüz Yıl Savaşları sırasında Fransa'da barışın ve birliğin sağlanması için çağrıda bulunan önemli siyasi metinlere imza attı. 1418 civarında Fransa'da iç savaşın şiddetlenip İngiliz işgalinin genişlemesi üzerine bir manastıra çekildi ve ömrünün sonuna kadar manastırda yaşadı. Kadınlara yönelik yaygın önyargıları eleştiren ve kadınların bilgi, erdem ve toplumsal katkısını savunan çalışmaları nedeniyle feminist düşüncenin erken dönemdeki en önemli isimlerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Başlıca eserleri: *Cent Ballades* (1393-1400), *L'Épître au Dieu d'Amours* (1399), *Le Dit de la Rose* (1401-1403), *Le Livre des Faits et Bonnes Mœurs du Sage Roi Charles V* (1404), *Le Livre des Trois Vertus* (1405), *Le Livre de la Paix* (1407-1410), *Les Épîtres sur le Roman de la Rose* (1418), *Ditié de Jehanne d'Arc* (1429).

PELİN MERT ÇETİN

Zonguldak'ta doğdu (1992). Hacettepe Üniversitesi Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Ankara Üniversitesi Medya ve İletişim Çalışmaları programı kapsamında dersler aldı. Kurumsal iş yaşamına devam ederken edebiyata ve dile duyduğu ilgiyle çeşitli alanlarda çeviriler yapmayı sürdürüyor.

İÇİNDEKİLER

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ	11
1. KİTAP	
[DUVARLARIN YÜKSELİŞİ]	13
11. KİTAP	
[KADINLARIN YÜZLERİ]	104
111. KİTAP	
[DİRENİŞİN KILAVUZU]	221
DİZİN	269

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ

Kadınlar Şehri (Le Livre de la Cité des Dames / The Book of the City of Ladies) Christine de Pizan'ın 1405 yılında, henüz “feminizm” kelimesi bile doğmamışken yayımlanan, kadınların her açıdan bastırıldığı ve görünmez kılındığı Ortaçağ zihniyetine cesurca meydan okuyan öncü bir eserdir. Kadınların yazı yazmalarının bile istisna sayıldığı bir dönemde, Christine de Pizan'ın kadınlara yönelik önyargılara karşı kalemini bir savunma aracına dönüştürmesi, onu çağının ötesinde bir yazar yapmakla kalmaz, bugün “protofeminizm” olarak tanımladığımız erken dönem kadın hareketinin öncülerinden biri hâline de getirir. Kadınlara ait bir dünya hayaliyle kurgulanan bu feminist ütopya, özgün ve çarpıcı metniyle sonraki yüzyıllarda kaleme alınan birçok esere de ilham kaynağı olmuştur.

Feminizmin çok uzun bir yol kat ettiği, sayısız badireler atlattığı ve belli bir noktaya ulaştığı günümüzün gözüyle okunduğunda bu kitabın barındırdığı bazı ifadelerin ve yaklaşımların bize uzak gelmesi elbette doğal bir durumdur, hatta bazı bölümlerinin, adım adım yürüdüğümüz bu uzun ve meşakkatli yolda elde ettiğimiz kazanımlarla örtüşmediğini de pekâlâ düşünebiliriz. Gelgelelim tam da o anlarda, bu metnin daha 1405 yılında, Ortaçağ Avrupası'nın boğucu karanlığında bir kadının dönemin zihniyetine başkaldırarak yaktığı bir ışık olduğunu hatırlamalıyız. Çünkü bu ışık bitmek bilmeyen bir mücadelenin nereden başladığını işaret eden ilk kıvılcımdı.

Yazarın, eseri kaleme almasından yüzyıllar sonra nihayet Türkçede yerini bulması, geç kalmış ama kıymetinden hiçbir şey yitirmemiş bir karşılaşma niteliğindedir. Erkek bakış açısı

anlatıların gölgesinde şekillenen tarihyazımına karşı, *Kadınlar Şehri Kitabı* yalnızca bir itiraz değil, aynı zamanda tarihin içine işlemiş güçlü bir tanıklıktır. Christine'in kendi çağında uzun süredir farkında olduğu suskunluğu kalemiyle bozması, bugün de devam eden dayanışmaya yanıt veren ilk seslerden biri olarak bu kez bizim dilimizde yankılanır.

Çeviri sürecinde kendi yolculuğuma dönüp baktığımda hatırladığım; hayatımın farklı dönemlerinde bana yoldaş olmuş ve hâlâ olmaya devam eden tüm kız kardeşlerime, karanlıkta ışık olması dileğiyle.

PELİN MERT ÇETİN

1. KİTAP

[DUVARLARIN YÜKSELİŞİ]

Bir gün, çalışma odamda oturuyordum. Etrafım farklı türden birçok kitapla çevriliydi çünkü öğrenme tutkusu uzun zamandır bende bir alışkanlık hâlini almıştı. Bütün günümü bir süredir incelediğim çeşitli yazarların ağır kitaplarıyla mücadele ederek geçirdiğim için zihnim epey yorgun düşmüştü. Başımı kitabımdan kaldırdım ve bir kereliğine de olsa bu zorlu metinleri bir kenara bırakıp şairlerin o zevkli ve okunması kolay eserlerinden bir şeyler seçmeye karar verdim. Küçük bir kitap bulmak için etrafa bakınırken, tesadüfen bana ait olmayan bir esere rastladım; bu eser, emâneten aldığım diğer bir yığın kitabın arasında öylece duruyordu. Kitabı elime alıp kapağını açtığımda eserin Matheolus tarafından yazıldığını gördüm. Yüzüme yayılan bir gülümsemeyle seçimimi yaptım. Daha önce bu kitabı okumamıştım fakat birçoklarının aksine bu eserin kadınları met-hetmek maksadıyla yazıldığını duymuştum. Okumaya henüz başlıyordum ki sevgili annem yemek vakti geldiğinden akşam yemeği için bana seslendi. Kitabı, ertesi gün tekrar okumak üzere bir köşeye bıraktım.

Ertesi gün rutininin bir parçası olarak çalışma odama yerleşirken Matheolus'un eserine bir kez daha bakmak istediğimi hatırladım. Kitabı elime tekrar aldım ve kısa bir süre okudum. Fakat kitapta ahlaktan uzak dil ve fikirlerle karşılaştığımda bunun yalnızca karalamaya dayalı eserleri okumaktan keyif alanlara hitap edebileceğini, erdemli olma veya ahlaki değerlerini geliştirme arayışındaki hiç kimseye hiçbir fayda sağlamayacağını düşündüm. Dolay-

sıyla kitabın sayfalarını şöyle bir karıştırıp sonunu okuduktan sonra daha kıymetli ve daha faydalı bir esere geçmeye karar verdim. Yine de gözümde hiçbir itibarı olmayan bu kitaba baktıktan sonra zihnime beni varlığımın özüne kadar sarsan bir düşünce yerleşti: Nasıl olurdu da bu kadar çok erkek –din adamları ve diğerleri de dâhil olmak üzere– kadınlar ve onların yaşayış biçimleri hakkında böylesine korkunç, suçlayıcı şeyler söyleyip yazmaya devam edebilirdi? Buna mantıklı bir açıklama getiremiyordum. Bunu yapan ne yalnızca bir avuç yazardı ne de bir otorite sayılabilecek veya ciddiye alınabilecek bir eser ortaya koymuş Matheolus’tu. Saymakla bitmeyecek kadar çok filozof, şair ve hatip adeta tek bir ses olmuş ve kadın doğasının kötülüğe teslim olduğu noktasında ortak bir kanıya varmışlardı.

Zihnimde bu düşünceleri tekrar tekrar evirip çevirirken kadın cinsinin bir örneği olarak kendimi ve kendi davranışlarımı gözden geçirmeye başladım. Bu kadar çok ünlü erkeğin hakkımızda söylediklerinin doğru olup olmadığına adil ve önyargısız bir şekilde karar verebilmek adına, tanıdığım diğer kadınları, benimle özel ve kişisel düşüncelerini paylaşmış birçok prensesi ve farklı sosyal sınıflardan sayısız kadını da düşündüm. Hangi açıdan bakarsam bakayım ve bu soruyu kafamda ne kadar kurcalarsam kurcalayayım kendi deneyimlerimde kadın doğasına ve alışkanlıklarına dair böylesine olumsuz bir görüşü haklı çıkarabilecek hiçbir kanıt bulamadım. Buna rağmen, kadın cinsine saldırılmadığı bir bölüm ya da paragraf içermeyen, neredeyse hiçbir yazarın doğru düzgün hiçbir eserine rastlamadığımdan, bu bilge adamların kadınlar hakkındaki olumsuz görüşlerini kabullenmek zorundaydım çünkü her konuda derin bir kavrayış ve büyük bir zekâya sahip gibi görünen bu zevatın yalan söylüyor olması pek olası değildi. Bu basit çıkarıma dayanarak, bu adamlar haklı olmalıydı ve anladığım kadarıyla benim algım kendimin ve diğer kadınların o büyük kusurlarını görebilmek için fazla sık ve yeter-

siz kalıyordu. İşte bu yüzden kendi yargıma ve deneyimi-me güvenmektense başkalarının söylediklerine daha fazla önem vermeyi tercih ettim.

Bu düşünceler üzerine o kadar uzun zaman harcadım ki derin bir transa geçmiş gibiydim. Zihnim, bu konu hakkında yazmış bütün yazarların isimleriyle adeta sel olup taşmıştı. Nihayetinde Tanrı'nın kadını aşağılık bir varlık olarak yarattığı sonucuna vardım. Doğrusu böylesine ulvi ve yetenekli bir zanaatkârın, bu yazarlara göre, dünyanın bütün günahlarını ve kötülüklerini içerisinde barındıran bir nesneden farkı olmayan bu korkunç varlığı yaratmak istemiş olması beni hayrete düşürmüştü. Bu düşünce bende o kadar büyük bir tiksinti ve üzüntü duygusu uyandırdı ki doğuştan sapkın varlıklar olarak kendimden ve tüm cinsimden iğrenmeye başladım. Derin bir iç çekerek Tanrı'ya haykırdım: "Tanrım bu nasıl olabilir? İmanımda bir eksiklik olmadığı sürece, senin sonsuz bilgeliğin ve mükemmel iyiliğinle kötü olabilecek herhangi bir şey yaratmayacağından şüphe duymam mümkün değil. Kadını bilhassa yaratıp ona, onda görmek istediğin tüm özellikleri bahşeden sen değil miydin? Herhangi bir şeyde nasıl hata yapmış olabilirsin? Oysa kadınların durumu ortada. Düpedüz suçlandıkları yetmiyor, bir de yargılanıp hüküm giydirilip mahkûm da ediliyorlar! Bu çelişkiye akıl sır erdiremiyorum. Eğer bu doğruysa Yüce Tanrım, bir sürü erkeğin dile getirdiği gibi kadınlar böylesine korkunç suçlardan sorumluydu ve sen de iki veya daha fazla şahidin tanıklığının yeterli olduğunu söylüyorsan,¹ nasıl şüphe edebilirim ki onların sözlerinden? Tanrım, ben neden bir erkek olarak doğmadım? Böylece bütün arzum sana hizmet etmek, her şeyi doğru yapmak ve erkeğin kendine atfettiği gibi kusursuz bir varlık olmak olurdu. Bana böyle bir lütufta bulunmadığın için sana layıkıyla hizmet edemezsem sevgili Tanrım, lütfen beni ba-

¹ Bkz. Tesniye 17: 6 [Ed.]

ğışla çünkü efendisi tarafından daha az mükâfatlandırılan kul, ona karşı görevlerinde de daha az sorumluluk duyar.”

Yüreğim kederle doluydu. Tanrı'ya yakarışında bu ve bunun gibi aptalca birçok söz sarf ettim çünkü beni bir kadın olarak yarattığı için son derece talihsiz biri olduğumu düşünüyordum.

Başım utançla eğilmiş, gözlerim yaşlarla dolu bir hâlde bu kasvetli düşüncelerin içine dalıp gitmiştim. Yanağım avcumda, sandalyemin koluna çökmüş bir hâlde oturuyordum. Birdenbire güneş ışını gibi bir ışık hüzmesinin kucağıma doğru parladığını gördüm. Günün o vaktinde güneş ışığının çalışma odama sızması mümkün olmadığından derin bir uykudan uyanır gibi aniden irkildim. Işığın nereden geldiğini anlamaya çalışarak etrafıma bakındım ve bir anda karşımda üç kadın belirdi: Başlarında taçları, görkemli suretleriyle öyle bir parıltı içindelerdi ki yüzlerinden yayılan ışık beni ve odadaki her şeyi aydınlatıyordu. Tahmin edebileceğiniz üzere ilk tepki olarak kapıları ve pencereleri sıkı sıkıya kapalı olan bir odaya girmeyi başarabildikleri için hayrete düşmüştüm. Hatta bunun beni baştan çıkarmak üzere gelen bir tür hayalet olabileceği düşüncesiyle dehşete kapıldım ve ne olur ne olmaz diyerek hemen alınma bir haç çıkardım.

En önde duran kadın bana döndü ve yüzünde sıcak bir gülümsemeyle “Korkma sevgili kızım, biz sana zarar vermeye gelmedik. Bilakis hâline üzüldüğümüzden biraz olsun içini ferahlatmaya geldik” dedi. “Bizim amacımız, zihnini bulandıran ve gerçekte doğru olduğunu bilip inandığın şeyleri sırf başkaları aksi görüşte olduğu için reddetmene yol açan yanlış düşüncelerden seni kurtarmaktır. Tıpkı şu fıkrada, değirmende uyuyakalıp arkadaşları tarafından kadının kıyafeti giydirilerek kandırılan budala adam gibi davranıyorsun. Hatırla, uyandığında tüm kanıtlar aksini gösterse de onu kadın olduğuna ikna etmeyi başarmışlardı. Ah canım kızım, aklın fikrin nereye gitti senin böyle? Altının